

priprav ne druge urnosti za enake glasove, torej méni, da mora biti — duh —, ki vse to dela.

Navadno to trkanje ni preveč nadležno in sitno, včasih so pa duhovi močno nadležni in surovi in se s prisedniki šalijo na prav pobalinski način in tudi škodo delajo.

b) Svetli pojavi.

Svetli pojavi so bolj redki in slabi in se le v tëmi vidijo. Težko jih je na tanko pregledati in le z največjo previdnostjo je verjeti, kar se nam kaže. Crookes nam poroča, da je rabil največ pazljivosti in da more za gotovo po-

ročati o takih svetlih pojavih. Krogla, podobna kurjemu jajcu, svetla in trda je plavala po sobi brez šuma tako visoko, da je nihče ni mogel z roko doseči. Slednjič je prišla na mizo, kjer je trikrat kot s kamnom trčila in potem padla na tla, kjer je izginila.

»Iskre so švigale nad glavami prisednikov, zabliskalo se je, kolikorkrat sem hotel. Iskra je šinila iz mize do stropa in je padla zopet nazaj. V roke sem dobil večkrat mal žareč kristal. Svetel oblak je plaval po sobi do solnčne rože, katero utrga in položi neki gospej v naročje.«

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

„Godec.“ Poleg narodne pravljice o vrbskem jezeru. Spisal Anton Funtek. V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fedor Bamberg. 1889. 12°. Str. 100. Cena: nevezan 1 gld. 20 kr., vezan elegantno z zlatim obrezkom 1 gld. 80 kr., po pošti 5 kr. več. — Ne samo, da ni neumestno, ampak naravnost potrebno pred kritiko sámo nekatere stvari opomniti. Kakor je dolžnost kritikova, da prevdari natančno, predno piše, da loči dobro od slabega, da tu hlali, tam graja, tam svetuje: tako je pa treba tudi kritike čitati s prevdarkom, in dobro premisliti, kakšna je splošna sodba in kakšna je sodba o posamnostih. Skoro najmanj so odločilni izrazi: dobro, manj dobro, vrlo, itd. Od takih izrazov ni odvisna kritikova sodba in iz njih se ne more povzeti mera o vrlini kritikovanega dela. Čitatelj mora vedno pomniti, da kritika je skoro vselej relativna, to je, ozira se na namen pisateljev, na stališče, na katerem sicer stoji, na njegove druge proizvode, itd. Drugače sploh ni mogoče kritikovati. Recimo, da imamo pred seboj malo zbirko malih povestic in pesmic za otrôke, katerih nekatere so prevedene, druge prenačene, a v lepem jeziku, z blagim namenom, umljive, lahke: ako je kritikuje kritik, kaj hoče reči drugega, nego: ta mala knjižica je dobra, primerna svojemu namenu? Kritika je res ugodna. V drugem slučaju se kritikuje izvirno pesniško delo znamenitega pisatelja, ki bode imelo v slovstvu vsekako svoje mesto. Da tak izvirni proizvod po svoji pesniški vrednosti, po nadarjenosti pisateljevi, po vplivu na občinstvo mnogo

presega malo zbirko otročjih pesmij, kdo ne vé? Toda, kaj pa kritika? Med drugimi opazkami, nasveti, sodbami, nahaja se zopet kak »dobro, vrlo, primerno«, ali pa tudi »manj dobro, ne more se priporočati« itd. Torej, kakšna je sodba o enem, kakšna o drugem umotvoru? Površnemu čitatelju, ki zapazi k večjemu nekaj takih izrazov, zdelo bi se, da je prvi spisek celó na višji stopinji, nego drugi. In zares mnogi čitatelji nečejo umeti, kakor uči izkušnja, nič drugega, nego take izraze. Še veliko hujše se kaže ta omejenost gledé kritike, ako je čitatelj na strankarskem stališču. Za pisatelje svoje stranke zahteva samo ugodne, za nasprotno pa samo neugodne kritike. A kritika ne bodi nobeno: kritika kaže, kar je dobrega, zavračuj, kar je slabega sine ira et studio. Čitatelj pa ne gledaj samo na besede, gledaj na misel, in le celotnost sprejmi za sodbo.

To sem moral opomniti, ker sem se večkrat prepričal, da kritike mnogi niso tako umevali, kakor bi bilo treba. Opomniti sem moral to pred kritiko o delu, ki se po svoji umetni obliki, po svojem naslovu in po svojem pisatelju naznanja kot znamenito in vredno naše pozornosti.

Delo je epično; na naslovni strani se to naznanja: »poleg narodne pravljice o vrbskem jezeru«. A niti po nepretrganem pripovedovanju, niti po obliki ni to delo strogo epično, marveč lirika je preveva, kakor vezena enostavno tkanino. V tem jo je pogodil pisatelj, ker se to strinja z namenom, da bi čitatelja ganil.

Snov, katero opeva (»opisuje«) pesnik, je ta-le: »V prekrasno dolino, kjer se zdaj prostira vrbsko jezero, zaide po mnogem potovanji godec. Ljudstvo v dolini živi razdivjano; za božje besede se ne

méni nihče, pač pa pijó in plešejo noč in dan. Tuji godec jim prihaja ravno prav; ko jim zaigra na ples, tedaj čuti vsakdo demonsko silo njegovih goslij; vsakdo mora plesati po nikdar slišanih glasovih. Tod, v prostorni dvorani, zagleda se godec v bohotno Zalo, hipna čutna slast združi njijni srei. Ali précej drugo jutro vidi godec v gozdu nedolžno Anko, ki venča Boga na križi; zdajci vstane v duši njegovi razpor, ali preslaboten je, da bi se odrekel Zali, samo hudi boji mu razdvajajo srcé. — Anko vidi znova v cerkvi, vidi jo še enkrat v gozdu, kamor ji je velelo sree, ki se je tudi vnelo za tujega moža, in godec odhaja s sklepom, da hoče pričeti drugačno življenje, da hoče postaviti »čist oltar ljubezni čisti«. Zgodí se drugače. Ko dojde k Zali s prošnjo, naj ga oprostí prejšnjih občanj, zmami ga znova to bujno dekle; v njeni bližini pozabi bitja, ki bi mu moglo biti rešni angelj — in ko se zavé, vzdrami se mu pekoč keš in do cela zbehan zapusti dolino, da nihče ne vé, kdaj in zakaj. Šibka Anka mrje od srčne bolesti; prav ko umíra, odpró se duri in godec, katerega je obup privedel nazaj, zgrudi se ob smrtni postelji. Velikanoč je tu; ljudstvo v dolini živí razkošno navzlic svetemu času, navzlic temu, da se pojavljajo čudne prikazni prirodne: na veliko soboto se zberó v gostilni, kamor jih zove zbegani godec, tam jim igra na bogokletni ples — o polnoči se vsuje pogubljenje v dolino. Zatvornice nebeske se odpró, voda bruha iz zemskih tal, bliski švigajo, rešitve ni nikomur. Godcu se privija smrtno preplašena Zala, da bi umrla poleg njega, ali on jo pahne v vode; zdajci se zablisne, žveplen duh se prostré nad vodami, godec omahne v valove od strele zadet. Voda narašča, preplavi dolino, in to je današnje vrbsko jezero. Tako je ob kratkem pesnik sam razložil vsebino »Godcu« v štev. 96. »Slovenca«. Citatelj se morebiti spominja, čitajoč to vsebino, pripovedek, katere je slišal v svoji mladosti, kakor sem jih slišal sam, o »jezeru«; narod pa ne loči v pravljici navadno jezera blejskega od vrbskega. Kolikor vém, slove pripovedka tako-le: Na onem kraju, kjer je sedaj (vrbsko) jezero, bili so zeló brezbožni ljudje. Plesali so v petek in svetek in živeli brezbožno; za cerkev, za duhovnike opomine se niso nič brigali. Zlasti pa se je njihova brezbožnost kazala v tem, da so zaničevali tudi sv. Rešnje Telo. Mašnik je šel — menda — trikrat mimo, noseč sv. popotnico, a prav takrat so za nalašč razgrajali plesalci in se rogali mašniku. A kazen je prišla. Neko noč pride med rajajočo družbo možiček, noseč sodček pod pazduho. S krikom ga pozdravijo razbrzdanci, češ, da jim bode vina točil. A mož jim odvrne resnobno, govori jim preteče besede, a brezbožneži se še bolj rogajo. Sedaj je blizu polnočna ura, razgrajanje najhuje. Tedaj odpre mož sodček, voda teče in teče in h kratu divja vihar zunaj. Groza popade vse, hoté bežati, a prepozno je, tudi zunaj lije — in voda zalije nazadnje celo dolino. — V tej obliki je pravljica med prostim narodom zeló razširjena, a tudi v drugih oblikah; slišal sem jo sam pogostoma, a različno pripovedovati. Tudi izven slovenske domovine je dobro znana v podobni obliki.

Pravljica sama je pač mikala pesnika: lepi kraj, narod živeč v izobilju in razkošnosti, strasti, nadnaravne moči . . . to je mikalo. Dala bi se kaj dobro porabiti v kratki — baladi. A za daljši epični spev ta predmet ni. Ako je pa želel pesnik vendar le ustvariti daljši proizvod, moral je osnovati dejanje, in v dejanju zanimive spletke in zanimiv razvoj. To je tudi dodal pesnik sam »iz svojega«, ustvaril si junaka in izmislil si primerno dejanje. Junak ta je »godec«, dejanje godčeva dvojna ljubezen, okvir dejanja pa hudobno počenjanje prebivalcev ondotnega kraja.

Gotovo je pesnik po tem načinu ravnal previdno in umno. Vpraša se le, ali se ujemata glavna oseba in pa glavno dejanje z »okvirom« ali z okolnostimi, katere je pesnik povzel iz pravljice. Te okolnosti so: hudobno počenjanje ljudstva in vsled tega strašna kazen božja. Zdi se, da godec ni sicer popolnoma zavržen človek, toda ni daleč od popolnega prepada; zagnal je od sebe vero, ne briga se več ne za dobro, ne za slabo. Nekaka »demonska« moč ga je obsedla, in zato tudi sam o sebi ne sodi preveč milo, rekoč: »Iz peklà bi ti ustvariti mogla svetla mi nebesa«, imenuje se »izgubljenega, nesrečnega človeka«. (Str. 44, 45.) Dejanje je samo na sebi — ne kakor je je popisal pesnik —, tudi primerno strašnemu koncu: godec se udá grešnemu nagnenju do Zale in vrhu tega konča na telesu in na duši nedolžno dekle Anko. Sevéda, natančno v te okoliščine bi ne spadalo drugo dejanje, kakor zares zeló grešno dejanje, na katerem se kaže jasno hudobija tamošnjih prebivalcev. In tudi glavna oseba, ali vsaj ena važna oseba mora biti zeló hudobna, da nekako predstavlja hudobijo drugih. Zlobnosti nasproti pa potrebuje pesnik tudi vsaj ene dobre osebe in njihovega delovanja za dobro stvar, zaboljšanje ljudstva. Potemtakem bi smeli glavno osebo in glavno dejanje tako označiti, da se kaže v njih velika hudobija, velika krivda, za katero je pravična kazen — potop po nadnaravni poti. Le tako imamo v celem spevu enojnost, eno misel, eno mer celemu gibanju. Ta misel bi bila: za nenavadne hudobije pridejo nenavadne kazni, in poleg te misli tudi: nenavadno hudobijo stori, kdor se udá razkošni ljubezni in premoti nedolžnost. Te misli, pravim, ujemale bi se popolnoma z razvojem, koncem, bodisi pesnikove povesti, še bolj pa z narodno pravljico.

Teh mislij si nisem sam sostavil, ampak povzel iz umotvora samega. Sedaj pa poglejmo, ali se je pesnik držal tega ravnila in vliil svojo snov v to celotno in enotno obliko! Deloma pač. Saj kaže pesnik nekako stopnjevanje, kako se godec vedno bolj pogreza v prepad, kako se prepušča groznemu vrtincu, kako mu poguba preti vedno groznejše. Res, ni nam treba zeló iskati te edinosti — te meri, kaže se skoro sama ob sebi.

Ali poleg tega tudi drugih stvari ne smemo prezreti. Umotvor zahteva mnogo mnogo od umetnika, in kritika mora te zahteve jasno razložiti. V naslovu se mora kolikor toliko zaznamovati središče celega dela, kar je hotel označiti tudi pesnik z naslovom »Godec«. A tu ne

morem odobravati pesnikovega ukrepa. S tem je naznanil, da je hotel »godca« postaviti na prvo mesto, da mu je narodna pravljica o božji kazni nekako ozadje za svojevoljno sliko. In kaj naj z godcem? Ali je važna, znana oseba? Pravljica o njem ne vé ničesa, in v poeziji še imena nima. Ali se v njem kot v središču kaže vse, kakor se je godilo v vasi? Ne, saj je tujec, v vás pride brez namena. On pomaga hudobnemu ljudstvu pogubiti se, a vendar je le nekako pritaknen. Tudi je njegov delokrog — gostilna ali pivnica, in gozd, kjer čaka nedolžnega dekleta. V tem pač ni pogodil pesnik pravega momenta, in čitatelj si je takoj svest tega nedostatka prečitavši celo pesem.

Da bi boj med hudim in dobrim razkazal zanimivo, predločuje nam dvojni vpliv na godca: Na eni strani ga hoče pridobiti Zala, ki je nekak vzor ženske pohotnosti, na drugi vpliva nanj nedolžna Anka, priprosto, bogoljubno dekle. Tu je pač hotel pesnik kazati grešno, nasladno in pa čisto, plemenito, vzorno ljubezen. Anka naj bi mu bila rešilni angelj, vzbudila naj bi mu vero, zaupanje v samega sebe, sploh potegnila naj bi ga iz prepada. Pesnik razodeva ta namen dovolj. Godec hoče začeti novo življenje, preroditi in prenoviti se hoče, da »najde v njegovi duši njena podoba svetlo, vredno mesto«. Vsekako ima torej ta godčeva razmera z Anko idealno stran, katera pesniku ugaja in katero zato tudi dovolj opeva, uporablja.

Toda, ko to priznavamo, nečemo pa zamolčati, da je v konkretnem opisovanju teh razmer, v pesniškem vpodobovanju teh idej ali mislij, v celih dvogovorih, v risanju značajev, prizorov, naposled v posameznih izrazih — nekoliko neprimernega, nedoslednega, neestetičnega, tudi nenravnega, včasih napačnega in krivega.

Že v razmeri godca z Anko se nahaja — nekaj nedoslednosti in tudi nenravnosti. Godec je vsekako mož, ki je izkušal in okušal dobro in slabo. Da se je dal tako hitro ujeti Zali, to je znamenje, da njegova нравna moč ni velika. Ko pa pride do Anke: ves je prevzet, takoj se »uklanja njeni lepoti« in celó pred njo »pal bi na kolena«, rekoč: »Tebe hotel bi samo moliti.« Po teh groznih besedah moramo godca soditi kot zaničevalca Boga, ki tudi na Anki ne vidi drugega, nego lice. In vendar se razvije ljubezen v oni vzornosti, ki sem je omenjal. Kaj vse bi bil pripravljen godec storiti, da bi pridobil si njo! Da, postati boljši, poštenjši, morebiti celó pobožnejši, da bi si pridobil — dekle. To je huda hiba v umotvoru, ker temu se protivi нравnost. Vprašam čitateljce: Koliko bi dale za poštenost, za pobožnost, za druge kreposti moža, ki je tak postal edino le in samo zato, da bi njim ugajal? Kakšno preobrnjenje je to, ako se zgodi samo zaradi ženske! In godec je tak mož. On ne začneja ljubiti kreposti, ker je krepost vredna ljubezni, ampak, da bi s to krepostjo mogel ljubiti žensko. Tako nam popisuje ta razvoj naš spev in pri tem ne kaže zaničevanja takemu mišljenju, ampak je odobruje, opeva, slavi. Ne rečem, da bi se ne smelo preobrnjenje godčevo tako popisovati, kakor je pesnik začel, da mu je namreč nedolžno dekle vzbudilo spomine lepe in nedolžne

njegove mladosti, in da so ga ti spomini privedli do spoznanja in resničnega poboljšanja. A edino le ta motiv imeti za motiv preobrnjenja in to tudi povelečevati, to se pravi, najvišjo stvar, najlepšo prednost našo, krepost, podrejevati meseni strasti. To pa ni pesniško, ni lepo, ni dovoljeno, ker ni нравno. In Ankina podoba! Ta je pač ponesrečena in kazi proizvod. To nedolžno dekle, ki pa ima za svojo nedolžnost ali naivnost preveč modrosti, to nedolžno dekle se dá ujeti in ukleniti sramotnim zankam in nazadnje tudi pogine v njih od srčne bolesti nad nevrednim, a vedno še najstrastnejše ljubljanim godcem. Tu pač moram reči, da je Ankin konec naredil v vsakem oziru na-me najnepovoljniji vtis. Pobožna, dobra deklica, katere smrt hoče pesnik tudi povelečati, ta si želi samo onega moža videti in nase ga pritisniti, predno umrje — poprej pobožno dekle! O kakšen prepad, kakšen premen! Zares, tu je peklo samo pograbilo svojo žrtev. Ne trdim, da se tako ne more zgoditi: toda to je grozen, najgroznejši dogodjaj v celi povesti. Ako se loči duša od sveta, pozabivši na Boga in misleč samo na slast: tak dogodjaj bi se bil moral popisati drugače in naslikati z drugimi barvami. Vémo pač, da se godčevo ravnanje ne imenuje dobro in se naravnost ne hvali. Stara žena je godcu nekaj odkrila med drugim tudi to: »Srečo njeno boš uničil — In življenje ji umoril. — O, in potlej tudi tebi pride kazen« — — torej kazen za pregreho, recimo za njegovo najstrašnejšo pregreho. Da, s tem bi naše čustvo bilo zadovoljno, a upira se mu oni grozni prizor. Pesniku je ugajal, ki je iskal »effekta«, a nam se stresne srce, ne nad godcem samim, še bolj nad »nedolžno« Anko in tudi nad previdnostjo (a ne božjo), ki je ta prizor dopustila. Ne, pesnik naj ne išče takih posebnosti za svoj umotvor! Spominjam se, da sem o enakem istinitem slučaju bral v knjigi, ki je bila sestavljena iz samih takih pripovedij. Tudi tam hoče imeti umirajoča ženska svojega nepoštenega tovariša zraven sebe, ter pravi, da gré rada ž njim v peklo: a to je izgled najhujšega konca. Zato je konec uboge Anke ne samo žalosten, ampak tudi nepovoljen, grozen. Vprašajmo se dalje, kaj je vleklo Anko k tujemu možu, ko je vendar lahko spoznala njegovo hudobijo? Saj se je drznil na samem svetem mestu v cerkvi nadlegovati jo. Zala mu tudi ni dajala hvale v zadnjem pogovoru z Anko, in vendar še ob smrti je vzorni godec njeno edino hrepenenje. Skoro da bi ne žalovali za takim ženskim bitjem, kakor tudi ne moremo za bohotno Zalo.

Sevéda, odgovarja mi morebiti kdo, sévéda so za strogega preiskovalca težave. A tu imamo prav pravljíčno snov, in tu ni na mestu natančno merilo. — Kdor pozna pravljice našega naroda in tudi drugih narodov, vé, kako rahločutne so zlasti v нравnem oziru. Da, prav ta lastnost naših pravljíc je v čast našemu narodu. Zato pač ni bilo primerno na to podlago staviti take slike.

Dalje! Konec — strašen potop, grozna kazn — tak konec stoji na najtrdnjši, skoro bi rekel nekoliko pretirani verski podlagi naroda, ki neče pustiti greha brez hude očividne kazni

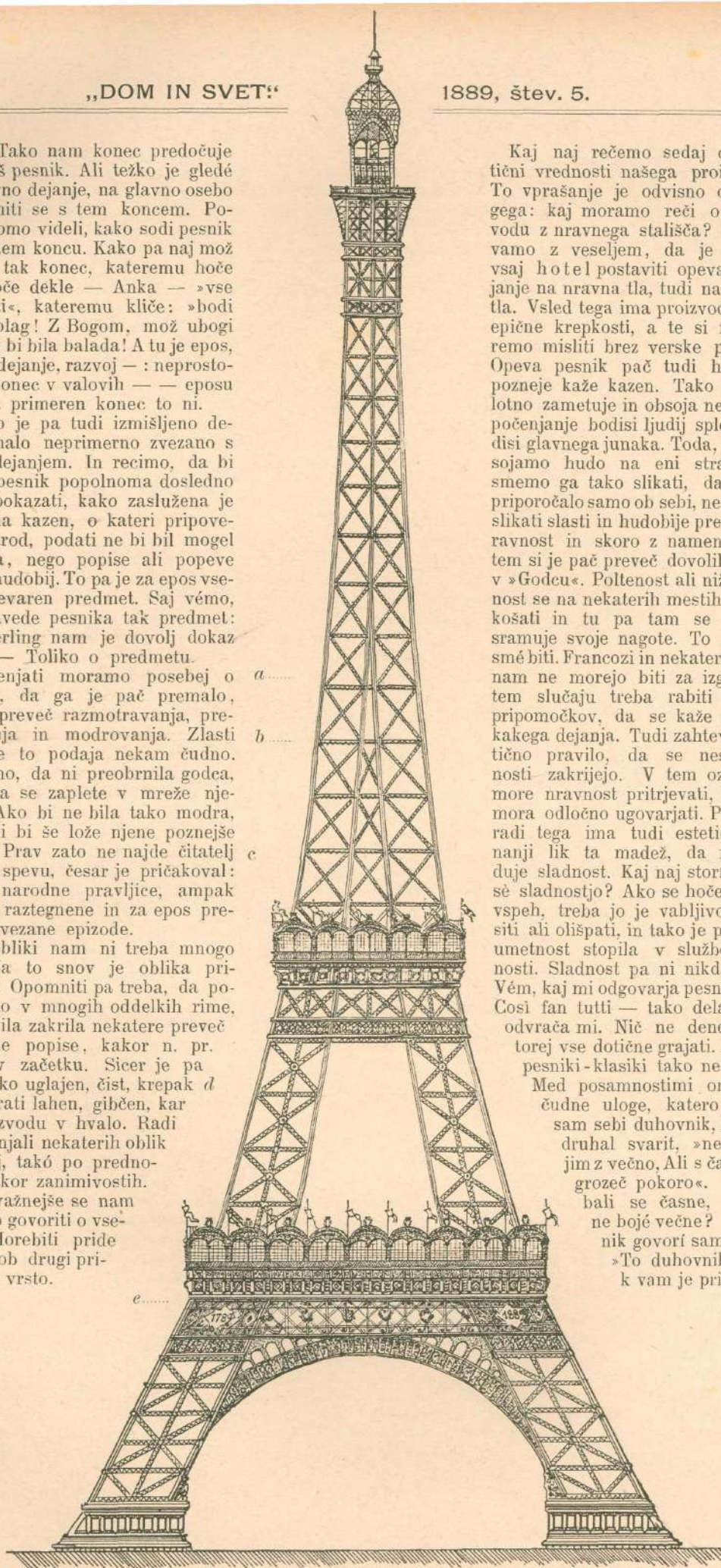
božje. Tako nam konec predločuje tudi naš pesnik. Ali težko je gledé na glavno dejanje, na glavno osebo sprijazniti se s tem koncem. Pozneje bomo videli, kako sodi pesnik sam o tem koncu. Kako pa naj mož zasluži tak konec, kateremu hoče umirajoče dekle — Anka — »vse oprostiti«, kateremu kliče: »bodi Bog ti blag! Z Bogom, mož ubogi ti!« Naj bi bila balada! A tu je epos, ki ima dejanje, razvoj — : neprostovoljni konec v valovih — : eposu do cela primeren konec to ni.

Zato je pa tudi izmišljeno dejanje malo neprimerno zvezano s celim dejanjem. In recimo, da bi se bil pesnik popolnoma dosledno trudil pokazati, kako zaslužena je bila ona kazen, o kateri pripoveduje narod, podati ne bi bil mogel drugega, nego popise ali popeve samih hudobij. To pa je za epos vsakako nevaren predmet. Saj vémo, kam zavede pesnika tak predmet: Hammerling nam je dovolj dokaz za to. — Toliko o predmetu.

Omenjati moramo posebej o dejanju, da ga je pač premalo, da je preveč razmotravanja, prevdarjanja in modrovanja. Zlasti Anki se to podaja nekam čudno. Ne samo, da ni preobrnila godca, še sama se zaplete v mreže njegove. Ako bi ne bila tako modra, prenesli bi še laže njene poznejše zmote. Prav zato ne najde čitatelj tega v spevu, česar je pričakoval: mične narodne pravljice, ampak preveč raztegnene in za epos premalo zvezane epizode.

O obliki nam ni treba mnogo reči. Za to snov je oblika prikladna. Opomniti pa treba, da pogrešamo v mnogih oddelkih rime, ki bi bila zakrila nekatere preveč navadne popise, kakor n. pr. takoj v začetku. Sicer je pa jezik jako uglajen, čist, krepak in h krati lahen, gibčen, kar je proizvodu v hvalo. Radi bi omenjali nekatere oblik posebej, takó po prednostih, kakor zanimivostih. Toda važnejše se nam je zdelo govoriti o vsebini. Morebiti pride oblika ob drugi priliki na vrsto.

Kaj naj rečemo sedaj o estetični vrednosti našega proizvoda? To vprašanje je odvisno od drugega: kaj moramo reči o proizvodu z npravnega stališča? Priznavamo z veseljem, da je pesnik vsaj hotel postaviti opevano dejanje na npravna tla, tudi na verska tla. Vsled tega ima proizvod precèj epične krepkosti, a te si ne moremo misliti brez verske podlage. Opeva pesnik pač tudi hudo, a pozneje kaže kazen. Tako on celotno zametuje in obsoja nenpravno počenjanje bodisi ljudij sploh, bodisi glavnega junaka. Toda, ko obsojamo hudo na eni strani, ne smemo ga tako slikati, da bi se priporočalo samo ob sebi, ne smemo slikati slasti in hudobije preveč naravnost in skoro z namenom. V tem si je pač preveč dovolil pesnik v »Godcu«. Poltenost ali nižja čutenost se na nekaterih mestih preveč košati in tu pa tam se nič ne sramuje svoje nagote. To pač ne smé biti. Francozi in nekateri Nemci nam ne morejo biti za izgled. V tem slučaju treba rabiti drugih pripomočkov, da se kaže podlost takega dejanja. Tudi zahteva estetično pravilo, da se nespodobnosti zakrijejo. V tem oziru ne more naravnost pritrjevati, marveč mora odločno ugovarjati. Prav zaradi tega ima tudi estetični zunanji lik ta madež, da nadvladuje sladnost. Kaj naj stori pesnik sè sladnostjo? Ako se hoče doseči vspeh, treba jo je vabljivo okrasiti ali olišpati, in tako je pesniška umetnost stopila v službo sladnosti. Sladnost pa ni nikdar lepa. Vém, kaj mi odgovarja pesnik sam: Così fan tutti — tako delajo vsi, odvraca mi. Nič ne dene, treba torej vse dotične grajati. A dobri pesniki-klassiki tako ne delajo. Med posamnostimi omenjam čudne uloge, katero nalaga sam sebi duhovnik, ki pride drupal svarit, »ne preteč jim z večno, Ali s časno jim grozeč pokoro«. Bodo-li bali se časne, ako se ne bojé večne? Duhovnik govori sam o sebi: »To duhovnik ni, ki k vam je prišel, Mi-

slite, da mož stoji pred vami, Ki v življenji je izkusil mnogo.« Tako je pač gluhim ušesom moral govoriti, ako ni hotel biti duhovnik, ki v imenu Boga živega govori, marveč samo mož, ki umeje znamenja v prirodi? Rečem odkrito, da groženj takega duhovnika bi se jaz kar nič ne bal, naj bi bil sam največji grešnik. Ako se Boga ne bojim, priroda mi še na mari ni. Kar govori ta duhovnik, to pač jemlje končni kazni mnogo pomena. Tu bi se skoro zdelo, da je priroda sama po sebi, ker se je tako primerilo, napravila ono katastrofo, a ne Bog — pravični. In tako se nikakor ne dá opravičiti, kar čitamo ob koncu: »Dobrotno Bog naj zmote sodi, Le zmote so rodile greh! Izbrisana krivica bodi, Očiščen greh v valovih teh!« — To pa ni res in to se zgoditi ne more. Zmota ni rodila greha; kar prihaja iz same zmote, to še greh ni. Greh prihaja iz napačne, uporne, sladnostim udane volje: ta volja je rodila greh. Ali se je »godec« samo motil in bohotna Zala ž njim? Krivica pa je tu v teh valovih kaznovana, izbrisana ni, ne more biti. In greh tudi ni očiščen. Le mali grehi se očiščujejo v vicah; a smrtni grehi, ki se niso izbrisali v življenju, ti se ne izbrisejo nikdar, kazni zanje je večna.

Toliko je bilo treba reči o tem znamenitem proizvodu, da ne hvalimo slepo, ampak svarimo z najboljšim namenom pred napakami. Gospod pesnik je čitateljem »Dom in Svet«-a dobro znan, znana smer njegove poezije. To nas ne zadržuje kazati napake kritikovanega proizvoda, kakor smo z veseljem povdarjali njegove prednosti. Omenjamo radi tudi elegantno zunanjo obliko tega dela. — Lahko rečemo: »Godec« je znamenito, res umetniško delo, na katerem kritika prav zaradi tega ne gleda rada napak.

Dalo bi se o takem proizvodu pisati še mnogo. Toliko naj zadostuje. Povedal sem prostorsko svoje misli. Vem pa tudi, da mnogi čitatelji enako mislijo. Gospod pesnik se je hotel postaviti na tisto stališče, na katerem je večina današnjih pesniških proizvodov. Močno, neukrotljivo strast — to slikaj naravnost, golo, realno, češ, to je vzvišeno, pesniško, to gane! A tudi v tem oziru govorim odkrito: To se ne ujema z mišljenjem in čutenjem, z duhom našega naroda. To je tuje. In tudi v tem — ni zadel gosp. pisatelj narodnega duha, godec — junak — ni list z naše gore. In v tem oziru je »godec« — pravi antipod Prešernovemu Črtomiru.

Vem, težko je plavati proti toku. Pesnik naš to čuti. Pač čuti, da se je sedaj preveč udal toku, boječ se, da bi sicer muza njegova bila zaničevana. A prepričani smo, da bo čislana, ako bode otresla te spona in rada uklonila glavo večnim npravnim zakonom. Saj le to je večno in stalno, kar je res dobro, npravno dobro. Ali ni ta zavest tudi pesniku in pisatelju najsrečnejša in blažljiva, da je s svoj poezijo, s spisi svoj narod dvigal do npravnosti, utrjeval ga in krepil? Takemu — pesniku na veke blag spomin! A kaj, ako bi čitatelj moral reči z godcem:

Pekla ognjene strasti
Vid mi jemljó in sluh;
K neba prečisti slásti
Sili zaman moj duh —

— kaj, ako bi ob koncu poezije tako moral tožiti? Kaj, ako bi še tožil ne? Ali se bodo res »sredi viharja umirila nemirna srca?« Le v kreposti je mir, le v kreposti je sreča.

HRVATSKO SLOVSTVO.

(Piše Janko B.)

Učiteljsko društvo »Hrv. pedagogijski knjiž. zbor« je izdalo letos dve knjigi. Prva je Širolin prevod Rousseau-ovega: »**Emila**«. Rad priznavam zasluge in pa marljivost »pedagogijskega zbora«, vendar ne pojnim, zakaj je izdal delo, katero sta cerkev in država obsodili, katero se niti čitati ne smé. Kaj ni dosti drugih poštenih pedagogijskih del, katera so pisana na krščanski podlagi? Še takó se donašajo iz drugih slovstev smeti in pa razna kriva načela in nauki, sedaj je pa počelo izdajati take knjige društvo, kateremu je v prvi vrsti naloga, da skrbi tudi za pravo vzgojo, katerega členi, največ ljudski učitelji, so za duhovniki prvi pozvani, da vodijo narod in vzgajajo mladino po zdravih, krščanskih načelih. »Pedag. zbor« se sicer izgovarja, češ, da treba pedagogu znati tudi nasprotna načela in pa, da je tudi v »**Emilu**« mnogo lepih nauk: vendar bi pedagog, če bi se hotel poučiti o mnenju nasprotnikov, čeravno mu to ni potrebno, tudi od kod drugod lahko poznal vsebino »**Emila**« (če ne zná francoski, saj imajo tudi Nemci in Srbi »**Emila**« v prevodu), a gledé onih lepih nauk v »**Emilu**« mislim sè sv. Jeronimom, da je težkó zlato v blatu iskati. Bilo, kakor mu drago, pedag. zbor bi s to knjigo lahko prizanesel hrv. slovstvu.*) — Drugo delo pa, katero je letos »pedagogijski zbor« izdal, je druga knjiga J. Tomičevega »**Siela**«. Ta knjižica je prav izvrstna in na temelju raznih pripovedek in historijskih dogodkov poučuje mladino, največ deklice.

SRBSKO SLOVSTVO.

(Piše Janko B.)

Srbski ljudski učitelj Janko M. Veselinović, kateri se je lani jako proslavil s svojim romanom iz narodnega življenja: »**Seljanki**«, (kateri je izišel v »**Otačbini**« štev. 70—78.), izdal je letos v Šabcu drugo knjigo: »**Slike iz seoskog života**«. — Že leta 1886 je izdal prvo knjigo svojih »**Slik**«, med katerimi so nekatere tako izvrstne, da so že na talijanski in francoski jezik prestavljene. V drugi knjigi je podal svojemu narodu zopet sedem pripovedek iz srb. narodnega življenja, izmed katerih so nekatere vže po raznih srbskih listih tiskane, nekatere so pa nove. Veselinović je mlad pisatelj, ali želó nadarjen in pozna posebno dobro narodno življenje, zato naj oni, kateri hoče upoznati pravega srbskega kmeta in pogledati v njegovo dušo, čita lepe Veselinovićeve pripovedke. (Dalje.)

*) Obširno in temeljito je obsodil to početje »Pedag. zbora« prvi hrvatski pedagog, profesor dr. Martin Štiglic v »**Narodnih novinah**«.

